

УДК 351.746:004.8](4-6ЄС)

ШВИДЮК Сергій,

доцент кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

SHVYDIUK Serhiy,

Associate Professor of Political Science and Public Administration, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0000-0003-2295-9960>

ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ЗАБОРОНЕНИХ ПРАКТИК ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

EUROPEAN UNION POLICY ON PROHIBITED PRACTICES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

This study analyzes the European Union's approach to regulating prohibited practices in artificial intelligence usage under EU Regulation 2024/1689 (the Artificial Intelligence Act). The document establishes clear restrictions on AI applications aimed at protecting human rights, democratic processes, and public security. It examines bans on behavioral manipulation, social scoring, discriminatory crime prediction, biometric surveillance, and electoral interference. Exceptions are defined, subject to judicial oversight. The research highlights the role of European regulation in ensuring the ethical use of AI, balancing innovation with the prevention of potential threats.

Keywords: EU Artificial Intelligence Policy, EU AI Act, AI prohibited practices.

Технології штучного інтелекту (ШІ) активно розвиваються вже багато років, однак їхнє широке застосування в різних сферах стало можливим завдяки появі генеративного ШІ, доступного для масового користувача. Простота взаємодії через природну мову та інтуїтивно зрозумілі інтерфейси сприяють його швидкому поширенню та інтеграції в повсякденне життя.

ШІ також здатен аналізувати великі обсяги інформації і автономно приймати рішення. Це породжує нові виклики для урядів, які змушені розробляти відповідні політики і регулювання. Проте єдиного підходу до цього питання у світі не існує.

У цій розвідці розглядається підхід Європейського Союзу, що ґрунтується на етиці демократичних цінностей, дотриманні прав людини та їхньому захисті [1, с. 69]. Європейське регулювання має дві основні цілі: з одного боку, сприяти розвитку ШІ, посилюючи його позитивний вплив на суспільство, економіку та конкурентоспроможність, а з іншого – запобігати його можливим негативним наслідкам, мінімізуючи ризики для прав людини, соціальної стабільності та державної безпеки.

Основоположним документом у цій сфері став Регламент ЄС 2024/1689, відомий як Закон про штучний інтелект [2], ухвалений 13 червня 2024 року та чинний з серпня того ж року. Він визначає чіткі межі використання ШІ, встановлюючи обмеження на практики, що можуть порушувати права людини, підривати демократичні процеси або становити загрозу суспільній безпеці.

Одним із ключових аспектів цього регламенту є Ст. 5 (*тут і далі за текстом йдеться про те саме джерело [2]*), яка містить перелік заборонених практик використання ШІ. Аналіз цих положень дозволяє зрозуміти, як Європейський Союз прагне забезпечити етичне та відповідальне використання ШІ, мінімізуючи загрози та максимізуючи суспільні вигоди.

Одним із найсерйозніших ризиків вважається використання ШІ для маніпуляції поведінкою людини на рівні її підсвідомості. Регламент забороняє системи, які впливають на ухвалення рішень за допомогою сублімінальних технік або інших методів, які людина не може усвідомити та контролювати (Ст. 5(1)(a)). Це стосується, наприклад, використання ШІ в рекламі чи політичній пропаганді, коли система впроваджує візуальні чи аудіосигнали, які впливають на вибір людини без її відома.

Наступним обмеженням є заборона на експлуатацію вразливостей людей, зокрема дітей, осіб з інвалідністю або людей у складному соціально-економічному становищі (Ст. 5(1)(b)). Наприклад, під цю категорію потрапляє заборона застосовувати ШІ для підштовхування дітей до імпульсивних покупок у відеоіграх або реклами кредитів людям у фінансовій скруті.

Одним із найбільш обговорюваних обмежень є заборона соціального скорингу (Ст. 5(1)(c)), тобто оцінювання громадян на основі їхньої поведінки чи характеристик. Документ прямо забороняє автоматизовані системи, які можуть впливати на можливості людей, наприклад, обмежуючи доступ

до банківських послуг, працевлаштування або державної допомоги на основі алгоритмічних оцінок. Такі системи, як показує досвід Китаю, можуть призводити до дискримінації та соціального контролю, що суперечить європейським демократичним цінностям.

Окрему загрозу становлять системи прогнозування злочинної поведінки (Ст. 5(1)(d)). Тому заборонено використання ШІ для передбачення можливих злочинів, якщо ці прогнози ґрунтуються лише на особистих характеристиках, таких як соціальне походження, расова належність чи місце проживання. Подібні системи можуть відтворювати упередження та дискримінувати певні соціальні групи. Винятки допускаються лише у випадках, коли ШІ використовується як допоміжний інструмент для аналізу об'єктивних факторів, наприклад, вивчення злочинних схем на основі фактів і доказів.

Серйозною загрозою для прав людини є також використання біометричних технологій для категоризації людей за чутливими ознаками (Ст. 5(1)(g)). Регламент забороняє розпізнавання облич та інших біометричних даних для визначення політичних поглядів, релігійних переконань або сексуальної орієнтації. Наприклад, система, яка аналізує емоції людини під час політичних дебатов і робить висновки про її політичні уподобання, є незаконною.

Окремо встановлено обмеження на використання технологій біометричної ідентифікації у реальному часі в публічних просторах (Ст. 5(1)(h)). Загалом такі системи заборонені через ризик масового спостереження та порушення приватності. Однак допускаються винятки для правоохоронних органів у випадках, коли йдеться про розшук зниклих осіб або запобігання терористичним атакам. У таких ситуаціях передбачається процедура отримання відповідного дозволу.

Ще одним аспектом регулювання є заборона створення баз даних для розпізнавання облич шляхом автоматичного збору фотографій з соцмереж або камер відеоспостереження (Ст. 5(1)(e)). Це означає, що компанії не можуть без дозволу користувачів формувати бази даних для ідентифікації людей. Наприклад, скандальний випадок із компанією Clearview AI зі США, яка без згоди мільйонів користувачів збирала фотографії з відкритих джерел і продавала доступ до своєї бази правоохоронним органам, суперечить принципам цього закону.

Особливої уваги вимагає питання розпізнавання емоцій на робочих місцях та в навчальних закладах (Ст. 5(1)(f)). Це означає, що роботодавці не можуть використовувати ШІ для аналізу виразу облич працівників з метою оцінки їхньої мотивації, а школи не можуть запроваджувати системи, які аналізують емоційний стан учнів під час іспитів.

Значний ризик становить також використання ШІ для втручання у демократичні процеси (Ст. 5(1)(i)). Заборонено застосовувати ШІ для маніпуляції виборами або референдумами, зокрема через створення фейкових новин або цільову дезінформацію виборців.

Попри чіткі заборони, закон передбачає можливість застосування винятків у деяких випадках, особливо коли йдеться про забезпечення громадської безпеки. Для реалізації таких винятків передбачено процедури контролю, зокрема попередній дозвіл суду або відповідального незалежного органу, ретельний аудит використання ШІ та обмеження щодо обсягів даних, які можуть бути зібрані. Це запобігає довільному використанню винятків та гарантує, що втручання у права людини можливе лише за умови чітко визначеної суспільної необхідності.

Таким чином, Регламент ЄС 2024/1689 створює ґрунтовну правову основу для політик етичного застосування ШІ, встановлюючи баланс між інноваціями та захистом фундаментальних прав людини. Заборонені практики спрямовані на запобігання зловживанням, які можуть призвести до втрати приватності, соціальної дискримінації або підризу демократії. Разом із передбаченими винятками та механізмами контролю це дозволяє забезпечити, що ШІ слугуватиме інтересам суспільства, а не створюватиме нові загрози.

Список використаних джерел

Кожухар О. Г. Правове регулювання систем штучного інтелекту в ЄС: передумови, сучасний стан та перспективи. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2024. Вип. 13, 2024. С. 65–73. DOI: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2024.13.65-73>.

Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). *Official Journal of the European Union, L series*, 12 July 2024. ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>.

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

НАДС
НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Національний
технічний університет
ДНІПРОВСЬКА
ПОЛІТЕХНІКА
1899

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Київ, 18 лютого 2025 р.)

*За загальною редакцією
Л. Г. Комахи, Н. М. Корчак, Л. В. Гонюкової*

КИЇВ
2025

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 12 від 12 березня 2025 р.)

Публічне управління в Україні: історичний досвід та перспективи розвитку : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 18 лют. 2025 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Н. М. Корчак, Л. В. Гонюкової. Київ: ННПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. 517 с.

Всеукраїнська науково-практична конференція «Публічне управління в Україні: історичний досвід та перспективи розвитку» була проведена в рамках Зимової наукової школи в м. Києві 18 лютого 2025 р. Навчально-науковим інститутом публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка разом із співорганізаторами – Навчально-науковим інститутом права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Навчально-науковим інститутом державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», Навчально-науковим інститутом адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка», Навчально-науковим інститутом публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка», Університетом митної справи та фінансів.

У тезах висвітлено актуальні аспекти історичного досвіду українського державотворення і публічного управління в умовах сучасних глобалізаційних викликів та загроз в Україні.

Призначено для широкого кола науковців, державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, аспірантів, студентів та інших заінтересованих осіб.

УДК 35:32](477)(091)(06)

Тексти публікуються в авторській редакції.

За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори, а також (для студентів і аспірантів) наукові керівники.